

Broj: 03-816/23-5
Podgorica, 13.12.2023. godine
DŠ/DŠ

Na osnovu 41 Zakona o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore («Službeni list CG», broj 42/11 i 32/14), a nakon završetka ispitnog postupka po pritužbi XX, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, daje

MIŠLJENJE

I Uvod

Po obraćanju XX u vezi postupanja nadležnih organa u odnosu na složene probleme njene porodice, Zaštitnik je pokrenuo ispitni postupak. U obraćanju je, između ostalog, navedeno: da je XX bila u bračnoj zajednici sa XZ do januara 2021. godine kada je isti razveden pravosnažnom presudom Osnovnog suda u Danilovgradu Rs br 7/23; da su u braku rođene 2 djevojčice; da je istom presudom XZ obavezan da djeci plaća alimentaciju u visini od po 100,00 Eura, a što se tiče održavanja ličnih kontakata određeno je bilo da se oni odvijaju prema međusobnom dogovoru, obzirom da je nakon razvoda braka odselio za Beograd; da se uplata alimentacija nije vršila redovno da je u decembru mjesecu 2021.godine XX je pokrenula preko tužilaštva krivični postupak zbog nedavanja izdržavanja (presuda broj K.br. 44/22 od 09.11.2022.godine); da se kontakti između oca i djece ne održavaju, djeca nikako ne traže da se vide sa ocem, vidjeli su se sve ukupno 2-3 puta i poželjele su odmah da se vrate kući; da je XX pokrenula postupak za ograničenje roditeljskog prava te je od tog momenta XZ počeo da zove i da traži kontakt sa djecom; da je XX zasnovala bračnu zajednicu tj. vjenčala se sa WW koji živi i radi u Njemačkoj, međutim ona je ostala u Crnoj Gori; da postupak pred sudom, koji je pokrenut radi ograničavanja roditeljskih prava XZ neopravdano dugo traje i da stranka nije zadovoljna postupanjem Centra za socijalni rad.

II Ispitni postupak

Zaštitnik je zatražio izjašnjenje od JU Centra za socijalni rad Danilovgrad i Osnovnog suda u Danilovgradu. U izjašnjenju Centra za socijalni rad Danilovgrad br. 015-0104-041/23-2070-1, se navodi: da su u bračnoj zajednici XZ i XX rođene 2 djevojčice 2014.godine; da XX podiže djevojčice posle razvoda 2021.god uz pomoć majke; da se XX obratila Centru za socijalni rad u cilju dobijanja saglasnosti za promjenu mjesta prebivališta za djevojčice- planirajući da sa djecom napusti Crnu Goru; da ne može da dobije saglasnost bivšeg supuga za preseljenje djevojčica; da su njena primanja u Crnoj Gori nedovoljna kako bi obezbijedila kvalitetan život i sigurnu budućnost za djevojčice, a nema podršku bivšeg supruga u njihovom podizanju; da XX ostvaruje zaradu od 225e za 4h rada u jednoj firmi i 175e za 2h rada – na određeni period; da je XX ostvarila pravo da na osnovu alimentacije ostvaruje iznos od 200e iz alimentacionog fonda koje je određeno presudom Osnovnog suda u Danilovgradu kao i razliku iznosa za predhodni period; da je ovaj Centar na osnovu terenskih posjeta, prikupljenih izjašnjenja kao i izveštaja Centra za socijalni rad Rakovica (Beograd, Srbija) stava da namjera majke da se sa djecom preseli u drugu državu – Njemačka; da organ starateljstva smatra da bi

preseljenje djevojčica u novo okruženje, gdje ne znaju jezik, a i ne poznaju dobro sadašnjeg supruga XX, bio na uštrb interesa djevojčica; da otac djevojčica iako živi u Beogradu ima prava da učestvuje u donošenju odluka koje se djece direktno tiču; da organ starateljstva može u hitnim slučajevima dati pisanu saglasnost za izdavanje putnih isparava za djecu, ali da smatraju da konkretni slučaj nije hitne prirode; da je inspekcija za socijalnu zaštitu u svom nalazu primijetila da je Centra za socijalni rad Danilovgrad, s ozirom da otac živi u Beogradu i ne održava kontakt sa djevojčicama na adekvatan način mogao inicirati izmjenu sudske odluke P.br.426/20 što je ovaj centar i uradio; da je XX pokrenula vanparnični postupak protiv XZ po predlogu za ograničenje roditeljskih prava; da je Centar za socijalni rad Danilovgrad pokušao da pribavi procjenu i anamnezu kako za XZ (oca djevojčica) tako i za novog supruga XX koji živi u Njemačkoj; da je centar u svojim prostorijama obavio razgovor sa XZ (prilikom njegovog boravka u Crnoj Gori) i tom prilikom je on izjavio da je ranije rjeđe komunicirao sa kćerkama ali da u prethodnom periodu dolazi jednom mjesečno te je njihov odnos sve bolji; da bi volio da se presudom utvrdi način kontaktiranja njega i kćerki; da se on protivi njihovom preseljenju za Njemačku, te da predlaže da on preuzme brigu o djeci; da je Centra za socijalni rad Rakovica konstatovao da je XZ motivisan da održi kontakt sa kćerkama.

U izjašnjenju koje je Zaštitnik dobio od Osnovnog suda u Danilovgradu Rs.br.7/23 je između ostalog navedeno: da je Rs.br.7/23 formiran po predlogu predlagateljke XX protiv protivpredlagača XZ iz Beograda, radi ograničenja roditeljskog prava; da je upućen dopis Centru za socijalni rad Danilovgrad i istovremeno zakazana rasprava za 29.03.2023.godine, na kom ročištu je pročitana dostavljeni izvještaj od nadležnog Centra. Naredno ročište je zakazano za 05.05.2023.godine, a Centar za socijalni rad za opštinu Danilovgrad je bio obavezan da sačini izvještaj u vezi sa podnijetom predlogom za ograničenje roditeljskog prava XZ, te određeno saslušanje stranaka uz upozorenje punomoćnicima stranaka da blagovremeno u podnescima predlože još dokaza ukoliko nađu da je neke potrebno izvesti, kako bi se postupak što prije okončao. Zakazana rasprava za 05.05.2023.godine je održana, na istoj su sprovedeni dokazi i saslušane stranke, međutim Centar za socijalni rad za opštinu Danilovgrad nije dostavio traženi izvještaj, pa je zbog toga sud istog dana uputio nadležnom centru urgenciju ukazujući na hitnost postupka, a u međuvremenu su stranke podnosile svoje dokazne predloge. Nakon nekoliko ročišta koja su odlagana zbog nedostavljanja nalaza organa starateljstva iz Rakovice- Beograd (Srbija) na ročištu od 20.07.2023.godine je konstatovano da Centar za socijalni rad Beograd-Odeljenje Rakovica nije postupilo po urgenciji suda od 19.06.2023.godine, a na raspravi je sud dobio informaciju od punomoćnika protivpredlagača da se protivpredlagač nalazi do kraja te sedmice u Podgorici, o kojoj okolnosti je sud obavijestio Centar za socijalni rad Danilovgrad, kako bi iskoristio mogućnost da sa istim ostvari kontakt i na taj način dostave kompletan stručni nalaz i mišljenje, ukazujući na hitnost postupka; da je ročište koje je bilo zakazano za 22.09.2023.godine blagovremeno obavještenjem koje je upućeno strankama, odloženo zbog opravdane odsutnosti postupajućeg sudije; da je Rs.br.7/23 dodijeljen u rad 14.09.2023.godine novoj sudiji. Po informaciji koja je dobijena od sudije x, ista je obavijestila punomoćnike stranaka da se rasprava koja je zakazana za 16.10.2023.godine neće održati, te da će naknadno dobiti poziv za sledeću raspravu; da je predlagateljica u međuvremenu tj. 23.10.2023.godine podnijela kontrolni zahtjev, po kom kontrolnom zahtjevu je Viši sud u Podgorici odlučio rješenjem broj IV-2.Su.br.70/23 od 31.10.2023.godine (primljen u ovaj sud 06.11.2023.godine), te zahtjev za ubrzanje postupka-kontrolni zahtjev, odbio kao neosnovan.

III Utvrđene činjenice

Na osnovu pritužbe i dostavljenog izjašnjenja Zaštitnik je utvrdio sledeće činjenice:

- Da su u braku XZ i XX 2014 god rođene 2 djevojčice;
- Da je brak između XZ i XX razveden 2021 godine;
- Da XZ nije održavao redovan kontakt sa kćerkama niti je učestvovao u izdržavanju- plaćao alimentaciju utvrđenu sudskom presudom;

- Da je XX zasnovala novu bračnu zajednicu i sadašnji partner živi i radi u Njemačkoj;
- Da XXe ima mala primanja (225e i 175e mjesečno) nedovoljna za adekvatno izdržavanje i podizanje dvoje djece, te želi da se sa djecom preseli u Njemačku kod sadašnjeg supruga i radi zaposlenja i kvalitetnijeg života;
- Da se bivši suprug protivi namjeri majke da sa djecom promijeni mjesto prebivališta i ne daje saglasnost;
- Da je XX pokrenula postupke pred sudom u cilju ograničenja roditeljskog prava oca djece;
- Da Centar za socijalni rad smatra da nije u najboljem interesu djece da se presele sa majkom u Njemačku.

IV Relevantni propisi

a) Domaće pravo

Ustavom Crne Gore („Sl. list CG“ br.1/7) utvrđeno je:

Dijete uživa prava i slobode primjerno njegovom uzrastu i zrelosti.

Djetetu se jemči posebna zaštita od psihičkog, fizičkog, ekonomskog i svakog drugog iskorišćavanja ili zloupotrebe.“(Član 74)

Porodičnim zakonom (“Službeni list Republike Crne Gore”, br. 001/07 od 09.01.2007, “Službeni list Crne Gore”, br. 053/16 od 11.08.2016, 076/20 od 28.07.2020)) je propisano:

„Članovi porodice dužni su da se uzajamno poštuju, pomažu i izdržavaju u skladu sa ovim zakonom. Roditelji imaju jednaka prava i dužnosti prema svojoj djeci i odgovorni su za podizanje, vaspitanje i osposobljavanje djece za samostalan život, zaštitu njihovih interesa i dobrobiti.“ (član 4)

„Dijete je svako lice do navršenih 18 godina života.

Prava djeteta su nedjeljiva, uzajamno povezana i cjelovito se ostvaruju.

Država je dužna da poštuje i unapređuje prava djeteta i preduzima potrebne mjere za zaštitu djeteta od zanemarivanja, zlostavljanja, eksploatacije i diskriminacije.

Svako je dužan da obavijesti centar za socijalni rad (u daljem tekstu: organ starateljstva) o povredi prava djeteta za koju sazna.

Mjere kojima se zadire u porodični život dopuštene su samo ako se zaštita članova porodice ne može obezbijediti na manje restriktivan način, pružanjem usluga socijalne i dječje zaštite.

U ostvarivanju, unapređivanju i zaštiti prava djeteta nadležni organi, ustanove, javne službe i pojedinci dužni su da međusobno sarađuju.“ (Član 5)

„Svako je dužan da se rukovodi najboljim interesom djeteta u svim aktivnostima koje se direktno ili indirektno tiču djeteta.

Najbolji interes djeteta ima prioritet i utvrđuje se polazeći od:

- prava djeteta;
- mišljenja i želje djeteta;
- uzrasta, razvojnih sposobnosti i drugih ličnih svojstava djeteta;
- potrebe zaštite života i zdravlja djeteta;
- potrebe osiguranja bezbjednosti djeteta;
- potrebe fizičkog, emocionalog, obrazovnog, socijalnog i drugog razvoja djeteta;
- prethodnog iskustva i okolnosti u kojima dijete živi;
- potrebe očuvanja stabilnosti i kontinuiteta odnosa sa roditeljima, porodicom i sredinom iz koje dijete potiče ili u kojoj boravi i uticaja promjene sredine;
- kvaliteta odnosa koje je dijete uspostavilo sa roditeljima, članovima porodice ili drugim licima i neposrednih i dugoročnih posljedica održavanja tih odnosa;
- potrebe očuvanja porodičnih odnosa, a naročito odnosa sa braćom i sestrama;

- uticaja odvajanja od roditelja, drugih članova porodice, a naročito od braće i sestara;
- potrebe očuvanja ličnog i porodičnog identiteta;
- kulturne, nacionalne, etničke, vjerske i jezičke pripadnosti, odnosno porijekla djeteta; i
- drugih okolnosti i stanja koja mogu da utiču na dobrobit djeteta.“ (Član 5b)

„Prava i dužnosti roditelja i drugih srodnika prema djeci, kao i prava i dužnosti djece prema roditeljima i srodnicima jednaka su, bez obzira da li su djeca rođena u braku ili van braka.“ (Član 6)

„Za pružanje stručne pomoći i zaštite prava i interesa djeteta i ostalih članova porodice, za rješavanje sporova između članova porodice, kao i u svim slučajevima poremećenih porodičnih odnosa nadležan je organ starateljstva, sud i lice ovlašćeno za posredovanje.“ (čl. 14)

“Dijete ima pravo da održava lične odnose sa roditeljem sa kojim ne živi.

Pravo djeteta da održava lične odnose sa roditeljem sa kojim ne živi može biti ograničeno samo sudskom odlukom kada je to u najboljem interesu djeteta.

Sud može donijeti odluku o ograničavanju prava djeteta da održava lične odnose sa roditeljem sa kojim ne živi ako postoje razlozi za ograničenje ili lišenje roditeljskog prava ili u slučaju nasilja u porodici.” (član 63)

“Dijete koje je navršilo 15 godina života i koje je sposobno za rasuđivanje može odlučiti o održavanju ličnih odnosa sa roditeljem sa kojim ne živi.

U slučaju spora u pogledu održavanja ličnih odnosa djeteta iz stava 1 ovog člana sa roditeljem sa kojim ne živi, sud je dužan da uredi način održavanja ličnih odnosa u skladu sa željom djeteta, osim ako je to suprotno njegovom najboljem interesu.” (član 63a)

“ Prilikom preduzimanja procesnih radnji, sud će voditi računa da protok vremena ne dovede do štetnih posljedica po odnose između djeteta i roditelja koji ne živi sa djetetom. Organ starateljstva dužan je da roditeljima pruža odgovarajuće oblike pomoći i podrške i preduzima potrebne mjere radi zaštite prava i najboljeg interesa djeteta, a na osnovu neposrednog saznanja ili obavještenja.” (čl. 80/1)

7. Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti (“Sl. list CG”, br. 27/13, 01/15, ...01/17)

Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge obuhvataju:

savjetovanje, terapiju, medijaciju, SOS telefon i druge usluge s ciljem prevazilaženja kriznih situacija i unaprjeđivanja porodičnih odnosa. (član 63)

Zakon o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore (“Sl. list CG” br. 42/11 i 32/14) propisuje:

Nakon završetka ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda Zaštitnik/ca daje mišljenje o tome da li je, na koji način i u kojoj mjeri došlo do povrede ljudskih prava i sloboda. (član 41/1)

b) Međunarodno pravo

Konvencijom o pravima djeteta UN-a utvrđuje se:

1. U svim akcijama u vezi s djecom, bez obzira da li ih poduzimaju javne ili privatne društvene dobrotvorne institucije, sudovi, upravne vlasti ili zakonska tijela, najbolji interesi djeteta biće od prvenstvenog značaja.

2. Države-potpisnice uzimaju na sebe da osiguraju djetetu zaštitu i brigu koja je potrebna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i dužnosti njegovih roditelja, zakonskih staratelja ili drugih pojedinaca zakonski odgovornih za njega, i da bi se ovo postiglo, preduzeće sve zakonske i upravne mjere. (Član 3. stav 1 i 2)

Države-potpisnice će poštovati pravo djeteta koje je odvojeno od jednog ili oba roditelja da održava lične veze i neposredni dodir s oba roditelja redovno, osim kada je to suprotno interesima djeteta. (član 9/3)

V ZAKLJUČNA OCJENA

Imajući u vidu rezultate ispitnog postupka Zaštitnik ljudskih prava i sloboda smatra da, i pored preduzimanja određenih radnji i mjera, Centar za socijalni rad Danilovgrad nije na adekvatan način koristeći svoje nadležnosti postupao u najboljem interesu djevojčica.

Prema rezultatima ispitnog postupka Zaštitnik primjećuje da u periodu od razvoda do danas djevojčice ne održavaju kontakt sa roditeljem sa kojim ne žive niti on učestvuje u njihovom izdržavanju shodno pravosnažnoj presudi Osnovnog suda u Danilovgradu. Imajući uvid u prilike majke XX Zaštitnik primjećuje da ona djecu podiže sa skromnim primanjima i da ima namjeru da poboljša uslove života a i da zasnjuje faktičku zajednicu sa sadašnjim suprugom. Postupajući centar za socijalni rad nije primijetio pasivan odnos oca djece u odnosu na učestvovanje u njihovom život – neostvarivanje kontakta i neplaćanje izdržavanja u dugom vremenskom periodu ali je prepoznao potrebu da učestvuje u odlučivanju u odnosu na njihovo preseljenje. Jasno je da prema nacionalnom zakonodavstvu, a i u skladu sa međunarodnim standardima oba roditelja treba da učestvuju u kreiranju života i odrastanja svoje djece posebno u situacijama kada se odlučuje o pitanjima od velike važnosti- što preseljenje u drugu državu svakako jeste. Ali ne smijemo zanemariti i sve ostale obaveze oba roditelja u odnosu na ostvarivanje najboljeg interesa djeteta. Centar za socijalni rad nije našao razloga da inicira pokretanje određenih postupaka iz svoje nadležnosti, u odnosu na činjenicu da XZ ne ostvaruje kontakt sa djevojčicama i ne doprinosi izdržavanju u skladu sa presudom. Činjenica da otac ne ostvaruje adekvatan kontakt sa ćerkama dug vremenski period ukazuje na potrebu posvećenog rada, podrške i pomoći u cilju unapređivanja roditeljskih kompetencija.

Zaštitnik nije na osnovu dostavljenih izjašnjenja stekao utisak da li roditelji u konkretnom slučaju sprečavaju održavanje redovnih kontakata djece sa drugim roditeljem ali se stiče utisak da centar za socijalni rad svojim postupanjem nije doprinio razrešenju nesuglasica. Roditelji moraju uz pomoć organa starateljstva razumjeti, prihvatiti i unaprijediti svoje kompetencije i roditeljske dužnosti kako bi se izbjeglo da u budućnosti koriste nesuglasice i konfliktne situacije u cilju ostvarivanja ličnih interesa, što može lako dovesti do manipulacije i instruisanja djece/djeteta protiv drugog roditelja.

Međunarodnim i nacionalnim propisima koja se odnose na djecu, propisano je da je ostvarivanje najboljeg interesa djeteta vodeće načelo u svim postupcima koji se tiču djece i da djeca uživaju posebnu zaštitu. Konvencija o pravima djeteta obavezuje državu da obezbijedi odgovarajuću brigu o djetetu u slučaju kada roditelji/staratelji to ne čine na odgovarajući način. Prema Porodičnom zakonu Centri za socijalni rad su određeni kao organi starateljstva, čija je dužnost da roditeljima pružaju odgovarajuće oblike pomoći i podrške i preduzimaju potrebne mjere u cilju ostvarivanja najboljeg interesa djeteta. Organ starateljstva je obavezan da vrši nadzor nad vršenjem roditeljskog prava i da roditeljima ukaže na greške i propuste u vaspitanju i podizanju djece, takođe je dužan da sudu podnese predlog za ograničenje ili oduzimanje roditeljskog prava ako roditelji zloupotrebljavaju ili zanemaruju roditeljske dužnosti. Centar za socijalni rad, u konkretnom slučaju, jeste preduzimao određene radnje i mjere ali prema mišljenju Zaštitnika nedovoljne da bi doprinio normalizaciji odnosa i obezbijedio odrastanje u adekvatnom okruženju. Zaštitnik takođe primjećuje da Osnovni sud u Danilovgradu u dugom vremenskom periodu nije postupao u predmetu koji je po prirodi stvari hitne prirode te na taj način doprinio usloznavanju porodičnih odnosa u konkretnom slučaju. Pasivnost Centra za socijalni rad je u mnogome doprinijela odlaganju ročišta, što nije odraz hitnog postupanja. Zaštitnik smatra da nadležni organi trebaju sa dužnom pažnjom razmotriti konkretnu situaciju i načiniti kvalitetnu procjenu kapaciteta oba roditelja kako bi odluke donijeli u skladu sa najboljim interesima djevojčica.

Imajući u vidu navedeno a u cilju poštovanja najboljeg interesa djeteta u skladu sa garantovanim pravima, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

P R E P O R U Č U J E

JU Centru za socijalni rad Danilovgrad

- da obezbijedi preispitivanje i utvrđivanje roditeljskih kompetencije/kapaciteta oba roditelja;
- bez daljeg odlaganja, preduzme neophodne mjere u cilju kontinuiranog praćenja porodica XXZ i uspostavi mehanizme nadzora nad vršenjem roditeljskih prava;
- bez odlaganja intezivira savjetodavni rad sa oba roditelja u cilju harmonizacije odnosa i pružanju pomoći u vršenju roditeljskih prava;
- sa dužnom pažnjom procijeni najbolji interes djevojčica u konkretnom slučaju.

Centar za socijalni rad Danilovgrad dužan je da, po isteku roka od 30 dana od dana prijema ove preporuke, dostavi izvještaj Zaštitniku ljudskih prava i sloboda o preduzetim radnjama i mjerama na izvršenju ove preporuke.

Osnovni sud Danilovgrad

- da sprovede postupak u predmetu P.7/23 bez daljeg odlaganja imajući u vidu interese maloljetnih XXZ.

Osnovni sud u Danilovgradu dužan je da, po isteku roka od 30 dana od dana prijema ove preporuke, dostavi izvještaj Zaštitniku ljudskih prava i sloboda o preduzetim radnjama i mjerama na izvršenju ove preporuke.

**ZAMJENICA ZAŠTITNIKA
LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA
CRNE GORE
Snežana Mijušković**

D-na:

- Podnosiocu pritužbe
- JU Centru za socijalni rad Danilovgrad
- Osnovnom sudu Danilovgrad
- a/a